

בין הגנה להזדמנות: אתגר האיזון בסוריה

written by ד"ר אל"מ במיל" חנן שי | 16.07.2025

ההתפתחויות האחרונות בדרום סוריה מציבות את ישראל בפני אתגר אסטרטגי מורכב, אשר לבו נעוץ בצורך המתמיד באיזון: כיצד להעניק הגנה נחרצת לעדה הדרוזית הנרדפת בדרום סוריה [1] שותפה ותיקה של ישראל [2] מבלי לפגוע באפשרות מדינית יוצאת דופן: שילוב סוריה בהסכם אזורי רחב במסגרת הסכמי אברהם.

תגובה מהירה [3] ובחינה מחודשת של האיזון

בעקבות מעורבות כוחות סוריים באזור א-סוידא, פעל חיל האוויר הישראלי נגד שיירות ועמדות מבצעיות שהתקרבו ליישובים דרוזיים. זמן קצר לאחר מכן הורחבה הפעולה גם למטרות בלב דמשק, לרבות במטה הכללי ובארמון הנשיאות או בסמוך להם. הייתה זו פעולה שמטרתה העברת מסר ברור: פגיעה בדרוזים [4] קו אדום.

אלא שבמבחן האיזון האסטרטגי עולה השאלה האם פעולה זו לא חרגה ממסגרת מבוקרת, והאם לא היה נכון למקד את התגובה בכוחות השדה בלבד. פגיעה בעומק הריבונות הסורית, במיוחד בשלב רגיש זה, עלולה לערער לא רק את המצב הביטחוני [5] אלא גם את המהלך המדיני כולו.

שינוי אמריקני [6] ואתגרי התיאום

המהלך הישראלי התרחש בסמיכות להסרת סנקציות מצד ממשל טראמפ על סוריה [7] צעד שמעיד על שינוי בעמדה האמריקנית כלפי דמשק. ברקע מהלך זה עומדים מגעים דיפלומטיים שקטים עם ג'ולאני [8] מפקד צבאי טרטרסטי שבעבר נודע בקו מיליטנטי חריף, אך מנסה עתה לייצב את שלטונו תוך פתיחות זהירה להסדרה אזורית.

בנסיבות אלה, פעולה שאינה מתואמת עם וושינגטון [9] כפי שמעידה תגובה אמריקנית מסתייגת ראשונית לתקיפה בדמשק [10] עלולה להתפרש כערעור על תהליך מתגבש וגם על מנהיגותו של טראמפ. האיזון בין פעולה צבאית לבין תיאום מדיני הופך, אם כן, חיוני.

חידוש תפיסת הביטחון [11] והצורך במשנה זהירות

במובן עמוק יותר, ניתן לראות בפעולת ישראל בסוריה ובלבנון בימים אלה ביטוי לחזרה לעקרון יסוד בתפיסת הביטחון הלאומית שנשחק עם השנים: הסרת איומים בעודם באיבם, מחוץ לגדר, באמצעות פעולת מנע יזומה. עיקרון זה, שהנחה את מדיניות ההגנה הישראלית מראשיתה, נשען לא רק על יוזמה מבצעית אלא גם על גיבוי מדיני מצד ארצות הברית.

כדי להימנע ממצב שבו תדרוש וושינגטון מישראל למסור הודעות מוקדמות או לקבל אישור

מראש לכל פעולה, חיוני לנהל את מרחב הפעולה באחריות. דווקא כאשר אין אפשרות לתאם את הפעולה מראש ² נדרשת משנה זהירות, כדי שלא לערער את ההבנה האסטרטגית בין הצדדים. שמירה על חופש הפעולה תלויה באיזון בין עוצמה נקודתית לבין רגישות מדינית מצטברת.

הבחנה מבצעית: בין הגנה מיידית לפגיעה במשטר

חלק בלתי נפרד מניהול נכון של האיזון בזירה הסורית הוא הבחנה מבצעית ברורה בין סוגי האיומים ³ ובין אופי התגובה הראוי להם. ככל שמדובר באיום ישיר על האוכלוסייה הדרוזית, ישראל נדרשת לפעול ללא דיחוי ובמלוא העוצמה. במקרה זה, יש מקום להכות ⁴ כדברי שר הביטחון ⁵ "מכות קשות וכואבות", עד להסרה מוחלטת של הסכנה. זהו מרחב מבצעי מובהק, שבו החובה להגנה גוברת על כל שיקול אחר.

לעומת זאת, כשמדובר ברכיבים של המשטר הסורי ⁶ ובמיוחד כאשר מדובר במוקדים סמליים במרחב הבירה ⁷ מן הראוי לנקוט משנה זהירות. אם נדרשת פעולה, עליה להיות מדודה, ממוקדת ומוגבלת, תוך הימנעות מפגיעה לא הכרחית בשלטון הקיים. ההבחנה ברורה: יש להבדיל בין הגנה הכרחית על הדרוזים ועל אינטרסים ישראלים חיוניים בסוריה, לבין פגיעה שעלולה להפיל מבנה מדיני בהתהוות שעומד עדיין על כרעי תרנגולת ⁸ מבנה של ישראל יש אינטרס מובהק בהקמתו וביציבותו.

סכנה לחופש הפעולה

בנוסף, תקיפה בעומק דמשק עשויה להוביל לתגובה עקיפה מצד השלטון הסורי ⁹ באמצעות פנייה לקבלת אמצעי הגנה חיצוניים. קיימת אפשרות ממשית שג'ולאני יפנה לטורקיה או למדינה אחרת בבקשה לקבלת ציוד מתקדם להגנת הבירה. גם אם פעולה זו תוצג כמהלך ריבוני לגיטימי, הצבת אמצעי יירוט מתקדמים באזור דמשק עלולה לפגוע בחופש הפעולה האווירי של ישראל בזירה הסורית כולה.

במילים אחרות, מהלך צבאי מידי שאיננו מלווה בחישוב מדיני שקול עלול להוביל להתבססות תשתית נ"מ שתשנה את כללי המשחק.

איזון ערכי-אסטרטגי

אין מחלוקת על הצורך להגן על הדרוזים. עם זאת, ההקשר הנוכחי דורש מישראל לא רק פעולה נחושה ¹⁰ אלא גם מדודה, וזאת לאור המטרה המדינית הגדולה: חתימה על הסכמי אברהם רחבים ככל האפשר. בהגנה על הדרוזים לא מדובר בעימות טקטי מבודד, אלא בזירה שבה כל פעולה מקרינה על תהליך רחב יותר, שכולל אינטרסים מדיניים מהותיים.

נדרש כאן איזון כפול: בין פעולה מוסרית להגנה על בני ברית לבין אחריות מדינית-אזורית; ובין

השגת אפקט טקטי לבין שמירה על תנאים אסטרטגיים לטווח הארוך.

סיכום

המקרה הסורי ממחיש כי אין סתירה עקרונית בין מחויבות ערכית לבין מיצוי הזדמנות מדינית שברירת ונדירה. אך תיאום, עיתוי, מיקוד ומינון ² הם שיכריעו אם ישראל תדע לנווט בשדה הפעולה הזה בתבונה.

הכרעות הימים הקרובים ישפיעו לא רק על ביטחונם של הדרוזים ² אלא גם על ביטחונה של ישראל. מיקומה של סוריה במערכת האזורית המתהווה ישפיע השפעה ישירה על יציבותה האסטרטגית של ישראל. ולכן איזון בזירת סוריה הוא כעת המבחן המדיני-צבאי המרכזי של ישראל.